

Пан та Іван в дорозі (скорочено)

Степан Руданський

Побратались пан з Іваном,
По світі мандрують.
Разом їдять, розмовляють.
Разом і ночують...
На кожному через плечі
Висить по торбині.
Лиш пан таки у чемерці (1),
Іван у свитині (2)...
Ідуть вони дорогою,
Стали ночувати,
Аж задумав пан поганий
Хлопа (3) ошукати (4)...
Та й говорить до Івана:
"Знаєш що, Іване?
То нам варто б попоїсти!..."
"То що ж? їжмо, пане!..."
"Але знаєш що, Іване?
Починаймо з твої!
А як твоя спорожніє.
То тоді до мої!"
"Добре, пане!" — Іван каже,
Зняв свою торбину,
На травиці зеленії
Постелив свитину.
Попоїли таки добре:
Комара здушили...
Рано встали, до снідання
Торбину кінчили.
Прийшов вечір.
Знов у полі
Стали ночувати.
Вже панову отее б торбу
Треба починати.
Але пан про те ні слова.
На землі лягає,
Кладе торбу під голови,
Хлопа замовляє:

"Що би ти робив, Іване, —
Став його питати, —
Якби тобі довелося
Таке поле мати?.."

"А що ж, пане, я орав би.
Хлібом засівав би
Та ходив би до Адесу (5),
Сіль і гроші мав би..."

"А що я — не так робив би.
Пан почав казати: —
Я казав би на сім полі
Місто збудувати...

Там би в мене стояв палац,
Там підряд крамниці.
Там перекупки з булками,
А тут дві різниці (6)...

Отоді приходь,
Іване, мене балювати (7)!.."

"Ет, спасибі, — Іван каже, —
Лучче будем спати!.."

Незабаром на все горло
Став Іван хропіти,
Незабаром коло него
Став і пан сопіти...

Тільки що пан заснув добре,
Іван підійнявся
Та до панської торбини
Як сам присотався (8)...

То і курку, і печеню (9),
І кавалок кишки (10) —
Все, що було у торбині.
Стеребив (11) до кришки.
Пробудився пан раненько.
Пропаща година!
І сам, бідний, хоче їсти,
І пуста торбина...

Розбуджає він Івана
Та й його питає.
А Іван стиснув плечима
Та й відповідає:
"А що ж, пане, та ж ви вчора

Місто будували:
Тут стояли дві різниці,
Там булки стояли!..
А по місті, звисне діло.
Собаки ходили!..
То вони-то вашу торбу,
Певне, стеребили!"
Посвистав (12) пан по торбині.
Нічого діяти!..
"Вставай, — каже, — вже, Іване!
Пора мандрувати".
Пішли вони, ідуть степом,
Тяженько зморились...
Аж насилу перед вечір
До села прибились.
Відчиняють колової
Аж блукає гуска.
Іван гуску — та в торбину:
Є вже і закуска...
Повернули в пусту хату.
Гуску спорядили:
Общипали, обшмалили,
У піч посадили...
Але пан гадає знову
Хлопа ошукати.
"Знаєш, — каже, — що, Іване?
Ми лягаймо спати!
Та кому із нас присниться
Кращая закуска.
То вже ціла тому взавтра
Достанеться гуска!.."
"Та як спати, то і спати.
Не батька питати!"
Постелив Іван свитину
Та й лягає спати...
Але рівно в опівночі
Іван пробудився,
Із'їв собі цілу гуску
Та й знов положився.
Встає рано й пан голодний
Та й давай казати.

Як то він во сні до Бога
Ходив балювати,
Та якії там потрави (13)
Йому подавали.
Як його й самі святії
їсти припрошали...
"Ані слова! — Іван каже:
— Ваша правда, пане!
Я сам бачив, як ви їли
Якісь марципани (14)...
Та й дивлюсь, що не голодні.
Маєте закуску,
Та до печі помаленьку.
Та й стеребив гуску!.."
"Чи ж то правда? — пан питає.
— Всю із'їв, Іване?"
— "Та аби я так здоров був.
— Як всю із'їв, пане!.."
— Димом здимів пан із хати,
— А Іван озвався:
— "Хтів пан когось ошукати,
— Та й сам ошукався!.."

(1) Чемерка — старовинний чоловічий верхній одяг, пошитий у талію зі і кладками позаду.

(2) Свитина — старовинний довгополий одяг із домотканого грубого сукна.

(3) Хлоп — чоловік, хлопець (зневажливе).

(4) Ошукати — обдурити.

(5) Адеса — мається на увазі м. Одеса, куди чумаки їздили по сіль. її німця — м'ясна крамниця.

(6) Різниця - м'ясна лавка

(7) Балювати — бенкетувати

(8) Присотатися — узятися за що-небудь, припасти.

(9) Печеня — запечене або смажене м'ясо.

(10) Кавалок кишки — шматок ковбаси.

(11) Стеребити — поїсти.

(12) Посвистати — понишпорити, пошукати.

(13) Потрави — страви.

(14) Марципани — кондитерський виріб із мигдалем та горіхами.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

Співомовка С. Руданського "Пан та Іван в дорозі" дуже нагадує народну казку. Пав

вважав себе розумнішим за мужика, вигадував різні способи обдурити його, але кожного разу програвав сам. Тож мораль цього твору прозора й висловлена в останніх рядках: "Хтів (хотів) пап когось ошукати (обдурити), та й сам ошукався!"